

“Labutxaca” manté ‘Alicia al país de les meravelles’ als antípodes de Carroll

Una editorial que no és dirigida per ximplets pot mantenir viva una versió potinera d'un dels llibres més traduïts de la història universal? Sí. El Grup 62 ha incorporat a ‘Labutxaca’ l’‘Alicia al país de les meravelles’ en versió de Salvador Oliva.

Una gran majoria dels lectors catalans d’*Alicia al país de les meravelles* deuen haver llegit que quan la protagonista empaïta el Conill Blanc per la llodriguera i es precipita per un pou que sembla que no s’acaba mai, comenta: “Vés a saber si aniré a caure just al centre de la terra. Serà divertit anar a parar a un lloc on les persones caminen de cap per avall!”

Com pot ser que una nena, que qualsevol persona, pensi que trobarà gent “just” al centre de la terra i que, a més, caminaran de cap per avall?

Aquest misteri inexplicable l’atribueix a Lewis Carroll, autor de l’obra original, la traducció al català del famós conte més venuda, en aquests darrers anys –i segurament la més llegida–, la que va publicar l’Editorial Empúries el mes de novembre de l’any 1996, en versió de Salvador Oliva.

El llibre va ser reeditat el juny del 1999. L’edició, que es proclamava revisada, apareixia després d’haver-se fet públic a EL TEMPS que era farcida

Lewis Carroll (1832-1898), autor d’*Alicia al país de les meravelles*.

de nyaps. Però la revisió, que suposem feta pel responsable dels dos incomprendibles fenòmens, Salvador Oliva, els va deixar intactes.

El misteri s’ha conservat en edicions posteriors. Així, el podem trobar en la de butxaca, del 2002. I es mantindrà molts anys més. El Grup 62, al qual pertany l’editorial Empúries, li ha donat una nova oportunitat. L’empresa ha decidit de reproduir immaculat el misteri creat per Salvador Oliva –aportació única a tot el món–, en confiar a ulls clucs en la seva traducció, aparentment revisada: la versió feta per Oliva acaba d’incorporar-se a la col·lecció “Labutxaca”.

No és l’únic misteri creat per Oliva i beneït, primer, per Empúries i ara pel Grup 62. I, com gairebé tots els altres misteris restants que apareixen a la *revisada* versió reproduïda per “Labutxaca”, la solució es troba, per als qui no entenguin l’anglès, en les dues traduccions anteriors del conte.

La trobaran tant en la de Josep Carner del 1927 com en la de Víctor

Compta, del 1990.

L’Alicia de Carner diu allò que va escriure Carroll: “Voldria saber si cauré *de cap a cap* de la terra! Que divertit seria sortir entre la gent que es passeja de cap per avall!”.

La de Compta, també: “Em pregunto si *travessaré* la terra. Que divertit seria aparèixer entre la gent que camina de cap per avall!”.

És a dir, que Alicia pensa en els antípodes, on la gent sí que camina de cap per avall, en relació amb les illes Britàniques. Per això, tot seguit Carroll li fa crear, a Alicia –que, nena petita com és, desconeix el mot exacte–, un divertit joc de paraules: “Els Antipàtics, em penso que són...”

A més, Carner i Compta escriuen en cursiva “*de cap a cap*” i “*travessaré*”, perquè Carroll també ho fa: “I shall fall right *through* the earth!”

Abans que el lector d’aquesta “esplèndida traducció”, com diu la contracoberta de “Labutxaca”, no ensopegui amb l’enigma, ja n’haurà trobat més.

Salvador Oliva assegura que Alicia salta d’un bot en veure el Conill Blanc perquè “no havia vist mai cap conill que es tragués un rellotge de la butxaca de l’armilla”.

Cal deduir, doncs, que ja havia vist més conills amb armilla? Això obriria una via nova sobre el passat d’Alicia que fins ara havia estat totalment ignorada pels nombrosos estudiosos del conte.

Però aquesta nova via només l’obre Oliva i el Grup 62. Carroll diu, com ens indica Carner, gairebé sempre coincident amb Compta, que s’aixeca perquè “mai no havia vist, abans, ni un conill amb armilla, ni treure-se’n un rellotge”.

L’“esplèndid” traductor també obre una nova via quan Alicia, en beure el líquid d’una ampolla, es va empetitint i tem que es fongui. Fa que Carroll, tot seguit, s’adreci al lector per preguntar-li: “Qui sap quin aspecte tindria,

després?”, bo i traslladant el temor cap al lector, temor cruel, si pensem que en origen és un conte dirigit als menuts.

No, no és una pregunta que l'autor adrexi al lector, és una frase d'Alicia: Oliva ha tancat les cometes a la frase anterior. És Alicia que es fa la pregunta, després de dir-se que està una mica nerviosa perquè podria acabar fonent-se del tot, com una candela. No serà l'única vegada que allò que diu Alicia es queda sense cometes.

Abans de decidir-se a beure el líquid, Alicia reflexiona sobre les regles que ensenyen als infants les persones que els volen bé. La primera, segons Oliva, que en aquest cas reproduïx un dels escassos errors de Carner, és que “un ferro roent et crema, si l'agafes gaire estona”. I si només l'agafes uns segons, no et crema?

Evidentment, Carroll no podia dir aquesta bajanada, bajanada que donaria a entendre que tenia un sentit de l'humor molt primari. Diu, com tradueix Compta, que “un atidor roent crema, si un el sosté gaire estona”, cosa ben comprensible: un nen no pot aguantar gaire estona el mànec calent de l'atidor perquè es crema.

El lector atent pot sospitar de moltes de les desviacions de la revisada edició Oliva/Grup 62, però com que al conte passen coses tan estranyes, menjarà gat per llebre.

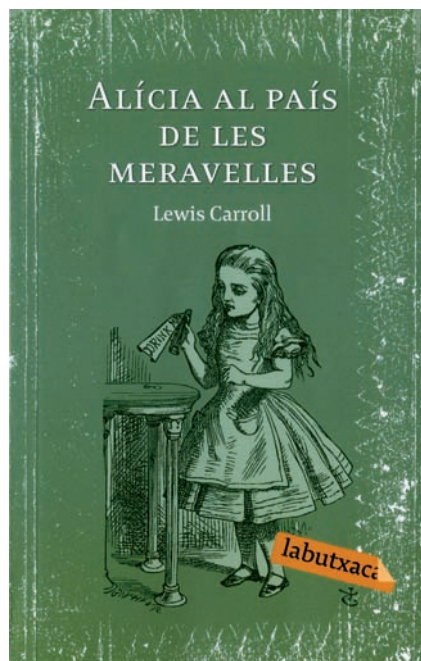
Al judici, els membres del jurat escriuen els seus noms en unes pissarres “no fos cas –fa dir Oliva al Grifó– que no se'n recordessin un cop acabat el procés”. Però el Grifó de Carroll diu que els escriuen “per por que no els oblidin abans de la fi del procés”.

Al mateix judici, el rei diu al Capeller, segons Oliva: “Porta'm el teu barret.” Per a què el vol? Un nou enigma sense resoldre. I, com sempre, no hi ha enigma. El rei diu: “Lleveu-vos el capell.”

Quan llegim que sobre un pastís hi ha la paraula “MENJA'M” marcada amb roselles, podem concloure que l'humor de Carroll es fa irònic del tot. Com podem pensar a menjar flors? Com podem pensar que adornarem un pastís amb flors? Només des de l'ironia. Si fem aquesta conclusió anirem enganyats. Carroll no parla pas de roselles, sinó de panses, groselles (“currants”).

Coberta de la primera edició d'*Alicia al país de les meravelles*, publicada per Empúries el 1996 en versió de Salvador Oliva. Ha estat reeditada ara per “Labutxaca”, del Grup 62.

El lector que compri l'edició de “Labutxaca” descobrirà que la crisi immobiliària que vivim ara era corrent, a l'Anglaterra del XIX. Alicia ha arribat a la conclusió, tot i que només havia anat una sola vegada a marina, que a la costa anglesa hi ha sempre “un rengle de casetes per llogar”.

Ens sap molt de greu, Carroll no ens pot servir de consol. Allò que hi ha són “lodging houses”, és a dir, pensions, com indica el diccionari d'anglès que va signar Oliva.

El lector no podrà sospitar res, en principi, quan s'hi diu que Alicia coneix un gos que es redreça per demanar el menjar i tota mena de coses. Però sí

quan afegeix, tot seguit: “No en recordo ni la meitat.” Si demana tota mena de coses no et preguntes si les saps, i és impossible oblidar-ne la meitat.

L'afegiment, però, té tot el sentit del món en el moment que descobreixes que allò que diu en realitat Alicia és que el gos “es redreça per demanar el menjar i fa tota mena de coses”.

A més de suprimir cometes, la versió Oliva/Grup62 també elimina paraules i frases, unes quantes.

Quan l'Alicia de Carroll diu que li hauria agradat d'ensenyar a fer coses gracioses al cadell, desapareix la paraula *gracioses*. Quan l'Àguila diu que no entén el sentit de la meitat de les llargues paraules que ha fet servir l'Ocell Babau, desapareix la paraula *llargues*. O bé quan els animals muntten una cursa i es fa difícil de saber quan s'acaba perquè “van començar a córrer quan els va plaure i van parar quan els va plaure”, desapareix “i van parar quan els va plaure”.

Després queda la potineria. Els noms dels animals poden aparèixer en minúscula i majúscula, indistintament. I, més greu, la potineria d'estil, amb repeticions de paraules –el verb “tornar” quatre vegades en tres frases seguides–, repeticions que Carroll, com tot bon escriptor, evita sempre.

Lola Anglada va il·lustrar l'*Alicia en terra de meravelles* traduïda per Josep Carner.

Lluís Bonada